

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«УКРАЇНА У СВІТОВОМУ ІСТОРИЧНОМУ ПРОСТОРІ»**

15 листопада 2023 р.

Київ 2023

Україна у світовому історичному просторі: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 15 листопада 2023 р. / під заг. ред. М.В.Трофименка. Київ: МДУ, 2023. – 185 с.

Редакційна колегія :

Голова	- М.В. Трофименко , ректор Маріупольського державного університету, кандидат політичних наук, професор.
Члени
редколегії:	- О.П. Рєєнт , член-кореспондент НАН України, д.і.н., професор, заступник директора Інституту історії України НАН України.
- Ю.В. Константинова , к.і.н., доцент, в. о. декана історичного факультету.
- С.В. Новікова , к.і.н., доцент, заступник декана історичного факультету
- В.М. Романцов д.і.н., професор (відповідальний редактор)
- С.С. Арабаджи , к.і.н., доцент
- В.С. Волоніць , к.і.н., доцент
- В.О. Забавін , к.і.н., доцент
- В.М. Коробка , к.і.н., доцент
- Ю.В. Коробка , к.і.н., доцент
- Н.І. Романцова , д.і.н, доцент
- Н.Ф. Шипік , к.і.н., доцент

У збірнику представлено наукові матеріали, що включені до програми Всеукраїнської науково-практичної конференції «Україна у світовому історичному просторі». В ньому висвітлюються різні аспекти української історії як складової всесвітньої історії, історичного краєзнавства, історичної регіоналістики, культури, актуальні проблеми міжнародних відносин, методики викладання історії в школі.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, магістрантів і всіх тих, хто цікавиться питаннями історії, культури, зовнішньої політики України, історичного краєзнавства, а також міжнародними відносинами нашого часу.

The abstracts presents the scientific articles included in the proceedings of the All-Ukrainian research conference «Ukraine in world historical space». It highlights various aspects of the history of Ukraine as a part of the global history, historical regional studies, historical regionalism, culture, as well as acute problems of international relations and foreign policy of Ukraine, methods of teaching history in school.

The abstracts are meant for students, scientists, instructors and those seeking their masters' and scientific degrees as well as for those who really care for the contemporary Ukraine's history, culture, foreign policy, foreign affairs and country studies.

душпастирської та місіонерської діяльності, який був перерваний російською збройною агресією. Аналіз стану наукової розробки проблеми засвідчує, що обрана тема є майже недослідженою і потребує подальших наукових пошуків.

Література

1. Берент С.Ч., Шаг за шагом. Ясногурский Образ в Украине: история в проповедях, письмах, статьях, фотографиях. Ченстохова: Издательство ордена Паулинов PAULINIANUM, 2007. 120 с.
2. В Мариуполе на открытии римско-католического храма речь зашла о переселенцах с Донбасса (фото, видео). *Сайт города Мариуполя. 0629com.ua*: веб-сайт. URL: <https://www.0629.com.ua/news/1090525/v-mariupole-na-otkrytii-rimsko-katoliceskogo-hrama-rec-zasla-o-pereselencah-s-donbassa-foto-video> (дата звернення: 10.11.2023).
3. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата доступу: 10.11.2023).
4. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата доступу: 10.11.2023).
5. Маріуполь. Парафія Матері Божої Ченстоховської. *Харківсько-Запорізька дієцезія Римсько-католицької церкви в Україні*: веб-сайт. URL: <https://www.catholic-kharkiv.org/mariupol/> (дата звернення: 10.11.2023).
6. Повідомлення отця Павла Томашевського – монаха ордену паулінів, настоятеля парафії Матерії Божої Ченстоховської Римсько-католицької церкви м. Маріуполя, записано: 14.05.2022 (Архів автора).
7. Релігійна громада Парафії Матері Божої Ченстоховської Римсько-католицької церкви міста Маріуполя Донецької області: Витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань на 10.11.2023.
8. Свідectво № 658 «Про реєстрацію статуту релігійної громади», видано Донецькою обласною державною адміністрацією від 30.09.1996. *Парафія Божьей Матери Ченстоховской*: веб-сайт. URL: https://kostel-mari.blogspot.com/p/blog-page_27.html (дата звернення: 10.11.2023).
9. Скаун В., История прихода. Некоторые даты истории католического костела в Мариуполе. *Парафія Божьей Матери Ченстоховской*: веб-сайт. URL: https://kostel-mari.blogspot.com/p/blog-page_27.html (дата звернення: 10.11.2023).
10. Спогади Гузя Антона – вірянина парафії Матерії Божої Ченстоховської Римсько-католицької церкви м. Маріуполя, записано: 30.09.2022 (Архів автора).
11. Стефанский А., Краткая история католиков Мариуполя, 2007. *Парафія Божьей Матери Ченстоховской*: веб-сайт. URL: https://kostel-mari.blogspot.com/p/blog-page_27.html (дата звернення: 10.11.2023).

ПОХОВАННЯ ДОРΟΣЛОЇ ЛЮДИНИ ТА ДИТИНИ В УРОЧИЩІ ГАЙДАМАЦЬКИЙ КУТ У ПІВНІЧНОМУ ПРИАЗОВ'І

Забавін В.О., Небрат С.Г.

У 2011 році археологічною експедицією Маріупольського державного університету були проведені рятувальні розкопки зруйнованого кургану в урочищі Гайдамацький Кут на лівому березі річки Кальміус. Ці матеріали вже були введені в науковий обіг [1; 2], але зараз, автори вирішили ще раз звернути увагу на одне з поховань зрубної культури доби пізньої бронзи з цього кургану, яке за певними ознаками демонструє доволі рідкісне відхилення від поховальної норми. Виявити ці нестандартні риси у рядовому, на перший

погляд, комплексі вдалося лише після статистичного аналізу великого корпусу джерел, що було неможливо на момент дослідження та публікації кургану.

Зруйнований курган входив до групи з двох насипів, віддалених один від одного на відстані 0,8 км на землях Павлопільської сільської ради Новоазовського району Донецької області. Щодо розташування до сучасних населених пунктів, то курган знаходився за 1,5 км на схід від с. Орловське Бойківського району та за 1,6 км на південний захід від с. Павлопіль Новоазовського району Донецької області.

Курган на початок розкопок мав округлий насип, заввишки 0,55 м, діаметром близько 20 м. Пошкоджений оранкою, грабіжницькими ямами та похованнями XIX – XX ст. Курган виник у добу пізньої бронзи та слугував некрополем для племен зрубної культури. В ньому було досліджено 9 могил цієї культури. Окрему увагу заслуговує поховання, що містило рештки дорослої людини та дитини (Рис. 1).

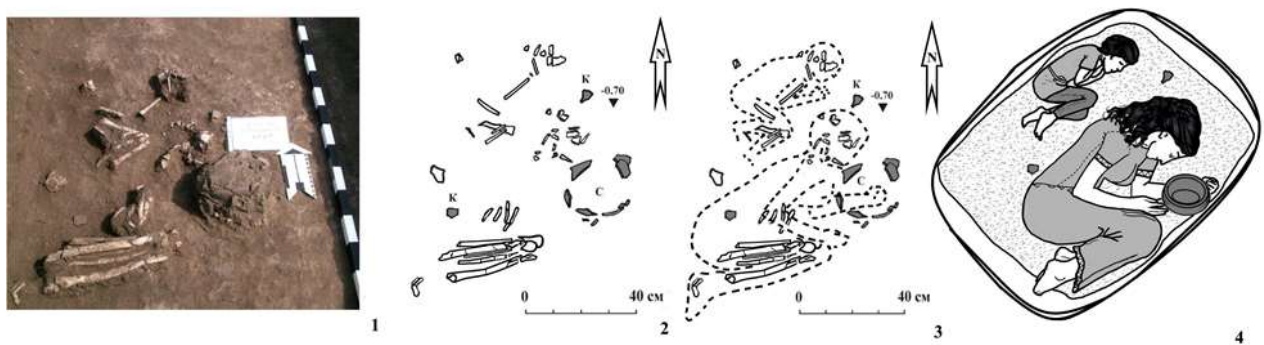

Рис. 1. Гайдамацький Кут, курган 1, поховання 5.

Фото, креслення та варіант графічної реконструкції (малюнок С.Г. Небрата)

Поховання 5 впущене в насип на відстані 5,0 м від центру, під кутом 198° , на рівні 0,70 м від репера. Контури ями простежити не вдалося. Поховання парне. Кістяк 1 (дорослої людини) лежав скорчено на лівому боці головою на північний схід. Ноги зігнуті в тазостегновому і колінному суглобах під гострим кутом, п'яти підведені до таза. Кисті виявлені під посудиною № 1 гострореберної форми, що стояла перед обличчям похованого. За кістяком 1 в області таза виявлений фрагмент посудини № 2. За похованим знаходився кістяк 2 (дитина) в аналогічній позі. Перед обличчям похованого був виявлений фрагмент посудини № 3, орнаментованого відбитком шнура.

Посудина № 1. гострореберної форми з відігнутих назовні вінцем і невеликим піддоном. Представлена фрагментами. Випалення нерівне, колір поверхні від чорного до оранжевого. Зовнішня поверхня місцями вкрита неглибокими горизонтальними розчосами, всередині – вертикальними. Розміри посудини: висота 15,0 см, діаметр вінця 20,0 см, діаметр ребра 19,5 см, діаметр дна 11,0 см.

Посудина № 2. Представлена невиразним фрагментом стінки посудини. Черепок на зламі чорний, чорно-сірого кольору зовні та сірого всередині. У тісті значна домішка піску.

Посудина № 3. Фрагмент стінки гострореберної посудини, обламаний в давнину. Черепок на зламі чорний, поверхня сіро-чорного кольору, з внутрішньої сторони вкрита горизонтальними розчосами. Фрагмент орнаментований перехресними лініями, виконаними відбитком перевитого шнура.

За підрахунками одного з авторів, поховання зрубної культури Північного Приазов'я за обрядом інгумації в переважній більшості випадків містили по одному скелету і лише 20 поховань (1,5% вибірки) були парними. У 16 випадках (80% парних) останні були пов'язані з дітьми (5 – власне дитячі, 9 – дорослий та дитина). Їй лише в трьох випадках (15% парних) в могилах знаходилися тільки кістяки дорослих. У положенні кістяків для парних поховань

спостерігається певна варіативність. Зазвичай трапляється однакове положення кістяків: скорчено на лівому боці, один за одним. При цьому, пози кістяків з одного поховання можуть дещо різнитися ступенем зігнутості й позицією рук. У трьох випадках небіжчиків було укладено обличчям один до одного, при цьому обидва лежали на протилежних боках – лівому й правому [3, с. 105–107]. В одному випадку (Бабакова Могила, к. 1 п. 1) у парному дитячому похованні небіжчиків укладено «валетом» [4, с. 128]. В сумісних похованнях дорослих і дітей останніх завжди укладено перед дорослим, за винятком поховання з Гайдамацького Кута, коли рештки дитини було покладено за спиною дорослого.

Таке відхилення можна пояснити різними ситуативними обставинами (особливим статусом дитини, відсутністю кровноспоріднених зв'язків між небіжчиками, необов'язковістю дотримуватися певних норм тощо) але жодний варіант нас не задовольнив через відсутність додаткових джерел інформації.

Література

1. Забавін В.О., Небрат С.Г. Дослідження кургану зрубної культури в урочищі Гайдамацький Кут (Північно-Східне Приазов'я). *Археологічні дослідження в Україні 2011*. Київ, 2012. 210–211.
2. Забавін В.О., Небрат С.Г. Курган зрубної культури в Північно-Східному Приазов'ї. *Археологічний Альманах*. Донецьк, 2013. № 30. 179–195.
3. Забавін В.О. Рештки небіжчиків в похованнях зрубної культури Північного Приазов'я. *Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XX підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ. Маріуполь, 2018*. 105–107.
4. Плешивенко А.Г. Могильник кургана «Бабакова Могила» из Северного Приазовья. *Древности степного Причерноморья и Крыма*. Запорожье, 1993. № IV. 128–156.

НЕЗАРЕЄСТРОВАНІ ПАМ'ЯТКИ ІСТОРІЇ ТА АРХІТЕКТУРИ САРТАНСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Мелекесцев К. І.

Повномасштабна фаза війни, що почалась у 2022 р., значно розширила проблеми для української історичної спадщини в Донецькій області. Руйнівні бої та розширення зони московської окупації на Приазов'я поставили безліч пам'яток південного сходу України під загрозу руйнації та забуття. Це робить важливим та актуальним будь-які розвідки, нехай навіть у режимі «онлайн», які комплінують поки що доступну інформацію про різноманітні пам'ятки історії окупованих територій, історії як відносно недавньої, так і кількості річної.

З цієї нагоди історики Донецького національного університету імені Василя Стуса на чолі з Теміровою Н. Р. створили проєкт «Історико-культурна спадщина Донецької області: документування втрат і перспективи відновлення», мета якого полягає у встановленні втрат об'єктів матеріальної культурно-історичної спадщини Донецької області, їх фіксації шляхом створення відкритої електронної бази її об'єктів [1]. Проєкт реалізується за підтримки Інституту наук про людину (Institute for Human Sciences (IWM)), який спеціалізується на дослідженнях у галузі гуманітарних і соціальних наук. Він заснований у 1982 році та виступає платформою для обміну дослідницькими візіями у соціогуманітаристиці в Європі. У березні 2022 року IWM запустив аналітичний проєкт «Документуючи Україну» («Documenting Ukraine»), який має на меті створення записів про російсько-українську війну з тим щоб зафіксувати людський досвід цієї війни, зробити його доступним і зрозумілим для широкого світу. Зібрані та створені матеріали стануть складовими міждисциплінарного архіву. Інформація про описаний проєкт розміщена на сайті IWM [9].